

TIEN KLINKENDE WOORDEN GIJ ZULT NIET LIEGEN

JOHAN DELAMEILLIEURE

GIJ ZULT GEEN VALS GETUIGENIS SPREKEN TEGEN UW NAASTE

In de volksmond: Gij zult niet liegen

NBV: Leg over een ander geen vals getuigenis af

BGT: Vertel bij de rechter geen leugens over iemand

NBG / SV: Gij zult geen vals getuigenis spreken tegen uw naaste

Woordgebruik

- **ta'aneh** – van het werkwoord 'anah, "antwoorden", "spreken", "getuigen".
- **shaqer** – **Vals** = verraden, bedriegen, ontgoochelen -> leugen, bedrog, valsheid.
- Tegengesteld aan **emet**, waarheid. EMETH is meer dan theoretische waarheid, maar heeft ook te maken met trouw en vertrouwen, authenticiteit ook in de relaties.
- **ed** – getuige, verwijst naar een juridische context.
- **v're'akha** – "tegen uw naaste", dus gericht op sociale verhoudingen.
- Het woord is **krachtig**. Het kan bouwen en afbreken, doen leven en doden. Algemene regel: de naaste niet doen lijden met je spreken of zwijgen. Iemands toekomst (ook zijn of haar dromen, zelfbeeld, ...) door je woorden niet afsnijden!

Het gebod is specifiek **juridisch geformuleerd**: het betreft in de eerste plaats valse getuigenis in een rechtscontext. Maar in de traditie is het veel breder geïnterpreteerd, ook ruimer dan 'Gij zult niet liegen'.

Geen vals getuigenis

In het Oude Testament wordt valse getuigenis in een rechtszaak, vooral wanneer het gericht is tegen de zwakken, armen of onschuldigen, krachtig veroordeeld. Hieronder volgen enkele kernteksten waarin dit specifiek wordt benoemd of sterk geïmpliceerd.

Exodus 23:1-3, 6-8

"U mag geen vals gerucht verspreiden. U mag een schuldige niet helpen door een misdadige getuige te zijn. U mag de meerderheid niet volgen in het kwaad, en niet in een rechtszaak afwijken door de meerderheid te volgen om het recht te buigen. Ook mag u in een rechtszaak een arme niet voortrekken."

"U mag het recht van uw arme niet geweld aandoen in zijn rechtszaak. Houd u ver van een leugenachtige zaak, en dood de onschuldige en rechtvaardige niet, want Ik zal de schuldige niet rechtvaardigen. U mag geen geschenk aannemen, want het geschenk verblindt wie zien en verdraait de woorden van de rechtvaardigen."

Deuteronomium 19:15-21

"Eén enkele getuige zal niet tegen iemand opstaan in verband met enige ongerechtigheid of zonde... Bij de verklaring van twee of drie getuigen zal een zaak vaststaan.

Als een valse getuige tegen iemand opstaat... dan moeten de beide mannen die het geschil hebben, vóór het aangezicht van de HEER verschijnen, voor de priesters en de rechters... Als de getuige een valse getuige is... dan moet u met hem doen zoals hij zijn broeder had willen doen. Zo moet u het kwaad uit uw midden wegdoen."

Spreuken 17:15

"Wie de goddeloze rechtvaardigt en wie de rechtvaardige veroordeelt, beiden zijn voor de HEER een gruwel."

Amos 5:10–12

"Zij haten wie in de poort bestraffing geeft, en wie oprechte woorden spreekt, verafschuwen zij... Daarom, omdat u de arme vertrappt en belastingen op hem legt van koren... Want Ik weet hoe talrijk uw overtredingen zijn, en hoe groot uw zonden: u die de rechtvaardige onderdrukken, steekpenningen aannemen, en de armen in de poort het recht onthouden."

Micha 3:9–11

"Hoort toch dit, hoofden van het huis van Jakob en leiders van het huis van Israël: u die het recht verafschuwt en alles wat recht is krom maakt, die Sion met bloed bouwt, en Jeruzalem met onrecht. Haar leiders spreken recht voor een geschenk, haar priesters onderwijzen voor loon, en haar profeten voorspellen voor geld..."

Exodus 23:1-3

Valse getuigen riskeerden dezelfde straf als de straf die gevorderd werd: **Deuteronomium 19:15–21** - zie ook **Spreuken 19:5** "Een valse getuige blijft niet ongestraft, wie leugens uitspreekt zal niet ontkomen."

Rabbijnse commentaren

Midrasj Mechilta(bij Exodus 20)

De Mechilta onderscheidt tussen liegen in de rechtbank en het verspreiden van onwaarheid in bredere zin. Het verbod op valse getuigenis is het prototype van elke vorm van bedrog die een ander schaadt.

Talmoed

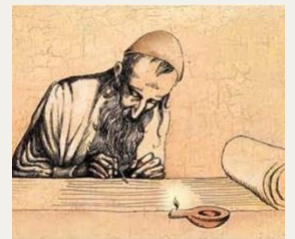
"Drie soorten mensen God haat: wie iets zegt en het tegenovergestelde in zijn hart meent, wie iets weet dat schadelijk is en het niet getuigt, en wie valse getuigenis aflegt."

Rashi (1040–1105)

Rashi merkt op dat dit gebod specifiek gericht is op het afleggen van valse getuigenis in de rechtszaal, maar impliceert ook dat men geen leugenachtige informatie mag verspreiden, vooral niet als het schadelijk is voor anderen.

Maimonides (Rambam, 1135–1204) – Sefer HaMitzvot

Hij benadrukt dat het zowel actief liegen als stilzwijgen als men de waarheid kent onder dit verbod kan vallen, vooral als het gevolgen heeft voor rechtvaardigheid.

Laat uw ja ja zijn

In zijn bergleer geeft Jezus een basisregel: "Laat uw ja, ja zijn, en uw nee, nee; wat daarboven uitgaat, is uit de boze." **Mattheüs 5:37**

Vertrouwen in waarheidsgetrouwe communicatie. Zelfs buiten de rechtbank is elke leugen die het sociale weefsel schaadt een aantasting van dit gebod. Liegen schaadt vertrouwen, ondermijnt solidariteit en gemeenschap. Jezus doet zijn uitspraak in de context van 'zweren' (Bij God, bij de hemel, bij de aarde). Hij benadrukt dat een volgeling zo betrouwbaar moet zijn dat geen eed nodig is. Jacobus schrijft in dezelfde lijn: "Maar vooral, mijn broeders, zweer niet, noch bij de hemel, noch bij de aarde, noch met enige andere eed; maar laat uw ja, ja zijn, en uw nee, nee, opdat u niet onder een oordeel valt." **Jakobus 5:12**. De apostel citeert Jezus letterlijk en waarschuwt dat niet-authentiek spreken tot veroordeling leidt. Het onderstreept dat waarheid de standaard moet zijn, niet iets dat via een eed afgedwongen wordt.

Spreuken 12:19

"Lippen van de waarheid houden eeuwig stand, maar een leugen duurt maar een ogenblik. (Een betrouwbaar woord houdt altijd stand, een leugen slechts voor korte tijd").

Ef 4:25 "Leg daarom de leugen af en spreek de waarheid tegen elkaar, want wij zijn elkaars ledematen."

Het thema is bijzonder actueel, denk maar aan: fake news, nepnieuws, deep fake, allerlei bedrog via internet, enz ...

Grenzen en nuances

De Talmoed en midrasj erkennen dat in sommige gevallen **shalom (vrede)** belangrijker is dan 'absolute waarheid' Leugen om bestwil (voor jezelf of ter wille van anderen).

Waarheid blijft het ideaal... Maar wat als de 'waarheid' meer kwaad doet dan goed? Is 'rauwe eerlijkheid' altijd te verkiezen?

Voorbeelden:

- **Genesis 18:13–15** – God "verzacht" Sara's woorden tegenover Abraham, om geen conflict te veroorzaken.
- **Talmoed:** "Het is toegestaan van de waarheid af te wijken voor vrede."

Drie klassieke gevallen:

1. Om vrede tussen mensen te bewaren.
2. In bescheidenheid (bv. over eigen geleerdheid).
3. Om iemand niet te kwetsen.

De spanning tussen emet en shalom leidt tot morele afwegingen: wanneer is transparantie noodzakelijk en wanneer is zwijgen of verzachten ethisch juist?

Toch wordt gewaarschuwd dat gewoonte liegen karaktercorrumperend is en het vertrouwen fundamenteel schaadt.

Spreken TEGEN uw naaste

Het woord is krachtig: het kan opbouwen en het kan afbreken, leven geven en doden. Jakobus is heel direct in zijn brief: "Wie meent dat hij God dient, terwijl hij zijn tong niet kan beteugelen, zit op een dwaalspoor, en heel zijn godsdienst is vergeefse moeite." (Jak 1.26)

Psalms 34. 12-15 "Kom, kinderen, luister naar mij, ik leer je ontzag voor de HEER. Hebben jullie het leven lief, wil je goede jaren genieten? ¹⁴Behoed dan je tong voor het kwaad, je lippen voor woorden van bedrog. ¹⁵Mijd het kwade, doe wat goed is, streef naar vrede, jaag die na."

Toch is spreken echt wel geboden: Leviticus 19:17,18 = spreken om niet te haten! "Wees niet haatdragend. Als je iemand iets te verwijten hebt, roep hem dan ter verantwoording en laad niet omwille van een ander schuld op je door je te wreken of wrok te blijven koesteren. Heb je naas

Evenwicht tussen geen woorden (haten / doden) en te veel woorden...

→ Maar: **Prediker 3.7** "Er is een tijd om te spreken, een tijd om te zwijgen"

Het Hebreeuwse woord 'spreken' heeft ook de betekenis van **antwoorden** (stellig beweren) (zelfde wortel als 'doen lijden' !!). M.A. Ouaknin wijst op het belang van 'de vraag te laten bestaan (cf. ADAM = WAT!). Neem jouw woorden (jezelf dus) niet niet zomaar als referentie. Respecteer de vrijheid

(en het zoeken en experimenteren) van de mens: “vraag niet steeds de weg aan iemand die hem kent, want dan kun je nooit eens verdwalen...”

Laster en kwaadsprekerij

Leviticus 19: 16 "U mag onder uw volk niet als een lasteraar rondgaan; u mag tegen het bloed van uw naaste niet staan (*gij zultuw naaste niet naar het leven staan*). Ik ben de HEER." (**lasteren** = naar het leven staan)

Spr 16:28 "Een valsaard veroorzaakt twist, een lasteraar brengt scheiding tussen vrienden.

Spr 18:8 "De woorden van een lasteraar neemt men gulzig in zich op, als een lekkernij die de buik verzadigt."

Kwaadsprekerij, een woord dat doodt...

Maimonides (12de eeuw)

1. indiscretie: iemand die bij de een en de ander gaat, rondkijkt, luistert en, zonder kwaad te denken, verder vertelt aan derden = stelen van intimiteit van de ander
2. kwaadspreken over een ander door dingen te vertellen **die juist zijn**
3. kwaadspreken door dingen te vertellen die **niet juist zijn**

Wie is verantwoordelijk:

1. de kwaadspreker
1. hij die luistert : "Als er geen hout is, dooft het vuur; waar geen lasteraar is, komt de twist tot rust." Spreuken 26:20)
2. hij wiens gedrag het kwaadspreken bevordert

De drie zeven van Socrates

Op een dag kwam een man bij de Griekse filosoof Socrates. "Luister, Socrates, ik moet je beslist iets vertellen!" Als altijd ad rem onderbrak Socrates hem: "Voordat je verder gaat; heb je dat wat je mij wilt vertellen al gezeefd door de drie zeven?"

"Drie zeven?", vroeg de man vol verbazing.

"Ja, beste vriend. Laten we eens kijken of dat wat je mij wilt zeggen door de drie zeven komt. De eerste zeef is de waarheid. Heb jij van alles wat je

me wilt vertellen gecontroleerd of het waar is?"

"Nee, ik hoorde erover vertellen en toen ..."

"Zozo ... Maar dan heb je het vast wel met de tweede zeef onderzocht. Dat is de zeef van het goede. Is dat wat je me wilt vertellen iets goeds?" Aarzelend antwoordde de ander: "Nee, integendeel ..."

"Hm", zegt de wijsgeer. "Laten we nu de derde zeef nog toepassen. Is het nodig dat je mij dit vertelt?"

"Nou, niet direct ..." Toen zei de wijze glimlachend: "Als het niet waar, niet goed en niet nodig is, vergeet het dan en belast jezelf en mij er niet mee."

Nog enkele bijbelteksten

1 Petrus 3:10-11 'Wie het leven liefheeft en goede jaren wil genieten, laat hij zijn tong behouden voor het kwaad en zijn lippen voor woorden van bedrog, laat hij het kwaad mijden en doen wat goed is, laat hij naar vrede streven en die najagen.'

Psalm 15:2-3 Wie de volmaakte weg gaat en doet wat goed is, wie oprecht de waarheid spreekt. Hij doet aan lasterpraat niet mee, hij benadeelt een ander niet en drijft niet de spot met zijn naaste.

Spreuken 16:28 Een vals karakter zaait voortdurend tweedracht, een lasteraar drijft vrienden uit elkaar.

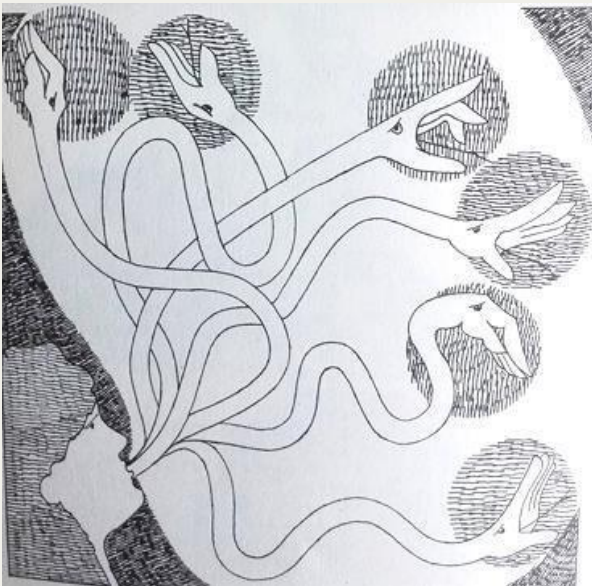
Spreuken 17:7 Verheven woorden passen niet bij een onverlaat, leugens des te minder bij een edel mens.

Spreuken 11:13 "Wie kwaadspreekt, verradt een geheim, maar wie betrouwbaar is, bedekt een zaak."

10x libre - 10x VRIJ! (C. Lange)

Ik ben de Heer, uw God: gij zult geen vals getuigenis afleggen

Niet nodig om de waarheid te verdraaien!
noch om je naaste schade te berokkenen
noch om je eigen falen te verbergen
noch voor je eigen profijt
en ook niet omdat de anderen je daartoe aanzetten.
Uiteindelijk maakt de leugen de relaties
die iemand kan hebben met zijn naasten tot een hel.
Ik, de almachtige God, heb vertrouwen in jou.
Neem gerust het risico om de waarheid te vertellen
en zo vertrouwen op te wekken.

*“Heer, U wil dat ik kan leven in de waarheid.
Maar ik zet zo vaak een masker op
om me te beschermen tegen anderen
en tegen mezelf.
Er is altijd wel een reden voor een leugen
of een halve waarheid: mijn persoonlijk profijt,
het voorbeeld van anderen
die voordeel halen uit leugens,
het gebrekaan moet
om mijn grenzen en fouten te erkennen.
Verbergen is bijna een gewoonte geworden;
en om me heen leven veel mensen zo.
Heer, misschien verdienen we wel
dat U ons laat leven in ons afhouden van de waarheid,
maar wees ons genadig,
en help ons om weer vertrouwen te leren.”*